

Јован Пурић, Епископ нишки
 Универзитет у Београду
 Православни богословски факултет
 Београд
 ep.jovan@gmail.com

УДК: 27-284:27-31

Оваплоћење — истинити Бог и истинити човек *Βοι Λογος у оквирима људске њрироде*

Сажетак: Тајна оваплоћења и очовечења Бога Логоса нераскидиво је у вези са тајном Свете Тројице. Зато кроз призму тријадологије треба посматрати христологију и све теме које извиру из ње, јер не може се говорити о логосологији без христологије, нити о христологији без еклисиологије, јер не постоји Христос без Цркве, а ни Црква без Христа. Са друге стране, не можемо да говоримо нити о сотириологији без еклисиологије, јер све заједно сачињава једну живу и истинску стварност. Такође и хришћанска антропологија налази свој коначни циљ у христологији. Зато овај текст може бити иницијални у библијско-предањском истраживању христологије у контексту Оваплоћења и свега онога што тај догађај са собом носи.

Кључне речи: Оваплоћење, христологија, Логос, ипостас, природа

Увод

Бог Творац је одувек водио бригу, промишљао о својој творевини, а посебно о човеку. То се пре свега види у чињеници да је „Господ узео човека и настанио га у врту Едемском“ (Пост 2,8,15), а затим, како сведоче библијски извори: „Бог тако заволе свет да је и Сина Својега Јединороднога дао, да сваки који у Њега верује не погине, него да има живот вечни“ (Јн 3,16). Битно је нагласити да Бог „хоће да се сви људи спасу и да дођу до познања истине“ (1Тим 2,4).

Пошто је стари (праотац) Адам пао (сагрешио) васцелим својим бићем: телом, душом, умом, вољом, срцем и осећањима, а да би био потпуно исцељен, Нови Адам, односно, оваплоћени Бог Логос — Исус Христос на Себе је све то узео и духовно пресаздао и спасио.¹

Свештено Предање и Свети Оци уче да је оваплоћење Сина Божијег древна проповед Светог Писма (ср. Пост 3,15).²

¹ Григорије Нисијски, *Пројив Евномија*, PG 55, 545, вели да: „ὁλος ὁλω τῷ γεννηθέντι ἡνωται καὶ ὁλος σώζεται“.

² Кирило Александријски, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, PG 73, 1029D.

Тајна оваплоћења

Тајна оваплоћења и очовечења Бога Логоса непосредно и нераскидиво је повезана са тајном Тројичног Бога. Другим речима, сотириологија је повезана са христологијом и тријадологијом. Одлука Тројичног Бога да се оваплоти Друго Лице Свете Тројице — Бог Син, није случајан нити изнуђени догађај, него је она донесена на „предвечном савету Свете Тројице“. Реч је о Божијем „првом дару после пада“.³ Ова тајна је тешко разумљива за човека, јер једино Дух Свети испитује дубине Божанске (ср. 1Кор 2,11).

Оваплоћење Бога Логоса, уз Његово васкрсење, спада међу главна дела Божјег човекољубља и Божјег промишљања о човеку и творевини;⁴ у њему се налази сврха и главни циљ промишљања Божијег о свету.⁵ Човек је повод (ὄλοθεσις) Логосовом оваплоћењу,⁶ док је „лик“ Божији у човеку потка Његовог оваплоћења.

По богоумљу Амвросија Миланског, повод Логосовог оваплоћења је био у томе да тело, које је сагрешило спасе Собом,⁷ измени, преобрази, обнови, пресазда природу, ову душу која је услед преступа искварена страстима; да то учини сјединивши је са својим Божанским Духом.⁸ ... Због тога је Син Божији постао сином човечијим да би човек постао сином Божијим.⁹ ... И заиста, тек оваплоћењем Бога Логоса (Сина Божијег), први пут се у историји човечанства појавило тело ново, безгрешно и у најтешњој заједници са Творцем.¹⁰ Ту мисао је изразио црквени песник када, обраћајући се Пресветој Богородици, вели: „Ти си, Богомати, једина обновила природу и време“.¹¹ Значи, по неисказаном милосрђу свом Господ се оваплоћује да, испунивши човека божанским добром и истинским животом, врати га у првобитно блаженство безгрешности.¹²

Свети Апостола Павле учи да је првосвештеничко служење Јединородни Син могао да изврши само као човек, то јест, уколико би имао истинску (праву) и сопствену човечанску природу (Јев 5,1–2).¹³ И због тога је

³ Јосиф Вријеније, *Слово 1. На Благовести*, стр. 57.

⁴ Јован Златоуст, *Тумачење посланице Галатима*, PG 61, 648; Кирило Александријски, *О оваплоћењу Господњем*, 8, PG 75, 1425CD.

⁵ Максим Исповедник, *Одговори Таласију*, 60, PG 90, 621A.

⁶ Атанасије Велики, *О оваплоћењу Лојоса*, PG 25, 104A; Јован Златоуст, *Тумачење на књију Послања*, PG 53, 37.

⁷ Амвросије Милански, *De incarnationis dominicae sacramento*, cap. VI, 56; PL 16, 864A.

⁸ Макарије Велики, *Беседа*, 44, 1, PG 34, 780A.

⁹ *Исхо*, III, 10, 2.

¹⁰ Макарије Велики, *Беседа*, 11, 2, PG 34, 452B.

¹¹ Минеј, Положеније чест. Пресв. Богородици, 2. јул, Јутрење, светилен.

¹² Јован Пурић, *Тајна сјасења*, стр. 24. Ср. Благовештење Пресветој владичици нашеја Богородици и Приснодјиви Марији, на малом Вечењу, на Господи возвах, стихира.

¹³ Мирко Ђ. Томасовић, *Мелхиседек и тајна свештенства Господа Исуса Христа*, стр. 121.

требало да Бог Логос прими тело (човечанску природу). Тако, потпуно веран духу старозаветног Предања, и каже Апостол Павле: „А пошто су деца од крви и мяса, и он најтешње постаде то исто, да смрћу сатре онога који има силу смрти, то јест ђавола“ (Јев 2,14; ср. Јев 2,17; Мт 26,38; 1Кор. 15,55; Отк 12,10).

Говорећи о тајни оваплоћења Бога Логоса и човековом спасењу, закључак је следећи: „да би свет био спасен, морао је свакако да посредује човек. Ни једно друго биће није могло да спасе свет. Чак ни Бог Сам од Себе. Није постојао начин да Бог издалека каже: „Будите спасени“. То би онда могло бити етичко, јуридичко питање, односно питање прегрешења, када би Бог издалека опростио човеку. Са друге стране, ни анђеол није могао да спасе свет, јер не поседује телесно биће, а самим тим, не би могао да обухвати у себи целокупну творевину“.¹⁴

Православље учи да се „спасење остварује кроз јединство *сївореноїа са несївореним*“,¹⁵ временског са вечним, човечанско са Божанским. Међутим, посебно је важна чињеница да је „потребно да се овај процес оствари слободно. Слободно од стране Логоса, Који је оваплоћен, и слободно од стране човека... Овде треба да нагласимо значај улоге Богородице; њен значај је садржан у одговору: „Да“, који је она дала на Божји позив за остварење ове тајне. Богородичино „Да“ представљало је израз човекове слободе; сагласност и пристанак човекове слободе на овај наум Божији“.¹⁶

Тајна оваплоћења Бога Логоса је тесно повезана са тајном *їризива и одзива*, односно, са тајном *љубави и слободе* (ђогољубља и човекољубља), са тајном *служења и саслуживања, самоїриношења и їриношења, самодавања себе друїом*. Постоји изрека да је наше само оно што другом дајемо и што смо другом дали.

У речима Дјеве Марије: „Ја сам робиња Господња, нека Ми буде по речи Твојој“, јасно се види, као шта је истакнуто од ранијих теолога, да је ту реч о слободном Дјевином личном избору, и да су у личности Дјеве Марије васцели људски род и земља „дали плод свој“.

Да дела Божанства Логосовог нису извршена кроз тело, човек тада не био обожен, учи свети Атанасије Велики. И опет, да није оно што телу припада назвало се заиста Логосовим, човек се не би савршено ослободио од тога (тј. од греха, пропадљивости и смрти)... Сада, када је Логос постао човек и усвојио Себи оно што припада телу, више се то не дотиче тела због Логоса који је у телу. Зато ће и људи, васкрснувши силом Логоса, свагда пребивати бесмртни и непропадљиви.¹⁷

¹⁴ Јован Зизјулас, *Доїмайске їеме*, стр. 319.

¹⁵ Јован Зизјулас, *Доїмайске їеме*, стр. 319.

¹⁶ Јован Зизјулас, *Доїмайске їеме*, стр. 322.

¹⁷ Атанасије Велики, *Проїив аријанаца*, 3, 33.

Износећи свеправославни став о наведеној теми, Свети Кирило Александријски овако тумачи наведени стих (Јев 2,14): „Логос Божији узео је удела у телу и крви нашој, да би, предавши на смрт своје сопствено тело, поново га оживео, пошто је као Бог живот по природи. Јер, како би смрт била разрушена, да тело, које је запало у смрт и оживело, није било властито тело живота по природи, то јест Логоса Божијег?“¹⁸ Свети Григорије користи смеле изразе и говори о „крви Божијој“ и „распшењом Боју“.¹⁹

Библијски извори и Свето Предање уче да „када је дошла њуноћа времена,“ (Гал 4,4) остварена је „велика тајна њодожности“ која се састоји у томе да се Син Божији, односно, Бог Логос „јавио у њелу“ у свету (1Тим 3,16), што ће рећи да „Логос њело њоспаше, и спашанова међу нама, и видесмо славу Божију, нуноћ благодатни и истине“ (Јн 1,14), и Он је „у свему дио икушан, слично нама, осим у греху“ (Јев 4,15). Из предочених библијских речи се јасно види да је реч о Једном од три Лица Свете Тројице, тачније о Другом Лицу Свете Тројице — о Сину Божијем, то јест о Богу Логосу, Који је ради нас људи и нашега спасења ушао у свет са истинским, стварним и видљивим људским телом (људском природом); дакле, Свето Писмо нам говори о оваплоћеном Богу Логосу као савршеном Богу и савршеном човеку,²⁰ Који долази у свет због Свога неизмерног човекољубља да би спасио огреховљеног човека од смрти, а преко обновљеног човека, да спаси и васцелу палу тварну природу.

Не смемо сметнути са ума чињеницу да је време оваплоћења Бога Логоса, односно, њуноћа времена (Гал 4,4), повезано са промислом Тројичног Бога.

Исус Христос — истинити човек

Као Богочовек Исус Христос је Самоделатељ (ὁ Αὐτοϋρϋος) тајне Домостроја спасења (ср. Кол 1,16, Јев 10,7). Зато Иринеј Лионски поручује: „Знај да је Он донео све новости доносећи самог Себе, Онога Који је најављен“.²¹

Новозаветни библијски писци, а међу њима посебно Јеванђелист Јован и Апостол Павле, сведоче о јављању живог, Ипостасног и Личносног Бога личноме човеку у историји. То Логосово јављање, које се поистовећује са оваплоћењем, свети Николај Велимировић назива „ускок у историју“.²²

¹⁸ Кирило Александријски, *De recta fide ad reginas*, PG 76, 1284В. Исти свети Отац у дванаестом анатематизму вели следеће: „Ко год каже да будући суд најављује уништење тела и да је свршетак, каже једна нетварна природа, после које више неће бити никакве твари, већ само чисти духови, нека је анатема“.

¹⁹ Григорије Богослов, *Беседе* 45, 19, 22, 28. Мирко Ђ. Томасовић, *Посланица Јеврејима*, стр. 160–163.

²⁰ Види: Јован Дамаскин, *Тачно изложење њравославне вере*, III, 1, PG 94, 984В.

²¹ Иринеј Лионски, *Против јереси*, 4. 34. 1.

²² Николај Велимировић, *Мисли о добру и злу*. Сабрана дела, том 4., Дизелдорф 1976, 566.

По речима светог Атанасија Великог, оваплоћењем Бога Логоа објављено је промишљање Божије о свој творевини; објављено је и то да је руковалац и творац промишљања сам Логос Божији.²³ Осим тога, оваплоћење Бога Логоса је сврха, главни циљ Божијег промишљања о свету.²⁴

У Јовановим речима: „и *Λογος ἰοσῆαε ἴηλο...*“ (Јн 1, 14), налази се „врхунски новозаветни реализам“,²⁵ и сведочење које је полазна тачка и основа за једино правилно схватање еклисиологије, христологије и антропологије. У овим речима је откривено да је свет црквеноцентричан а не човекоцентричан.“²⁶

Примећујемо да Јеванђелист Јован, употребивши глагол „постаде“, „говори да је реч о нечему што се по први пут реално и истински догађа у једном историјском и временском тренутку. Личносни Логос Божији, а не нека расејана, маглопита, конфузна и безлична идеја или божанска природа, улази у историју и стварност, постаје историјска и онтолошка новина (ср. 1Тим 3,16). Управо то учење о истинском очовечењу Бога Логоса сусрећемо у Никео-цариградском Символу вере: „Који је сишао са небеса и који се оваплотио“. Глагол „постаде“ изражава не само непосредни улазак Божији у историју и свет, него првенствено изражава историјско јављање Бога Логоса у облику постојања у којем Он до тада никада није био.“²⁷

Наглашена је реч „тело“, што показује да се истиче истинско постојање и живот Логоса у телу, односно, да се у телу одиграва тајна сједињења божанске и човечанске природе.²⁸

„Јеванђелист Јован је употребом речи „тело“ рекао да је човек као „тело“ „од земље“ (Јн 3,31) или „од овога света“ (Јн 8,23), што значи да је Исус Христос имао реалну и тварну човечанску природу као и сви остали људи. То је, дакле, израз који не изражава само телесну страну човекову, него изражава читавог човека, васцело човеково биће.“²⁹

Библијски извори и Свето Предање нам сведоче да „тело“ Бога Логоса није, дакле, нешто непостојеће и привидно, него да је реч о истинском, стварном и реалном телу и то телу са душом (ср. Јн 12,27; 10,11,15,17).³⁰ Значајно је истаћи чињеницу да се код Јована израз „тело“ и „човек“ поистовећују (ср. Јн 17,2). У овом случају, израз „тело“ означава једну конкретну личност — Бога Логоса оваплоћеног = Богочовека Исуса Христа. То је

²³ Атанасије Велики, *О овајлоћењу Лојоса*, PG 25, 192В.

²⁴ Максим Исповедник, *Одговори Таласију*, 60, PG 90, 621А.

²⁵ Јустин Поповић, *Дојмайлика II*, стр. 64.

²⁶ Види: Јерма, *Пасџир*, Виђење В; VI, 1. Мирко Ђ. Томасовић, *Бої Лојос*, стр. 264.

²⁷ Види: Н. Глубоковский, *Бог Слово*, стр. 109. Мирко Ђ. Томасовић, *Бої Лојос*, стр. 266.

²⁸ Мирко Ђ. Томасовић, *Бої Лојос*, стр. 268.

²⁹ Мирко Ђ. Томасовић, *Бої Лојос*, стр. 270–271.

³⁰ Види: Д. Знаменский, *Учение св. Апостола Иоанна Богослова в четвертом Евангелии о Лице Исуса Христа*, стр. 74.

разлог да Га Јеванђелист веома често у свом Јеванђељу назива „човеком“ (Упореди: Јн 4,29; 7,46; 8,40; 9,11; 10,34; 11,47). Због тога Јеванђелист Јован и исповеда своју веру: „Сваки дух који признаје да је Исус Христос у телу дошао, од Бога је; А сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао, није од Бога; и то је дух Антихриста, за којег сте чули да долази, и сад је већ у свету“ (1Јн 4,2–3).³¹

Израз „тело постаде“ означава да је Логос постао човек од „земље“ створен, и да је наша (човечанска) природа постала „равнобожна“³² а не значи да је Исус Христос тек од тренутка примања Свог човечанског тела реално постао Логосом. „О новог сједињења“, кличе свети Атанасије. „О чудног спајања! Онај Који јесте — постаје, Нестворени — ствара се, Необухватљиви — обухвата се разумном душом која посредује између Божанства и вештаственог тела“.³³

„По библијско-отачком учењу, речи „и *Λογος ἴσело ἰοσῆαγε*“ и у Њему почива „сва *ἰουνοῦα* Божанс*ῆ*ва *ἴселесно*“, значе да оно што Бог Логос беше то и остаде, а што не беше то узео на Себе.³⁴ У почетку Логос беше непроузрочан, али касније Он би рођен по телу. Логос се родио, али је и пре био рођен. Прво, вечно божанско (Његово) рођење је без мајке — *αἰήτωρ*, а друго временско рођење од Дјеве је без Оца — *απάτωρ*. Јеванђелист Јован открива да личност прима природу, а не обратно. Зато он и каже: „И Логос постаде тело“. Дакле, „сада када дође пуноћа времена“ (Гал 4,4), Личнос(т)ни и по Својој природи бестелесни Бог Логос прима на Себе човечанску природу — постаје човек. У оваплоћеном Богу Логосу дошло је до мешања и општења (*commixtio et communiō*) Бога и човека.³⁵ По богоречитом Григорију Богослову, меша се оно што је туђе мешању; и не меша се само Бог са рођењем, и Дух са телом, и Вечити са временом, и Неизмерни са мером, него и рођење са девичанством, и бешчашће са Оним Који је узвишенији од сваке части, и Нестрадални са страдањем, и Бесмртни са распаљивим.³⁶ Битно је нагласити да Јеванђелист Јован нигде не говори да се Бог Логос претворио у тело и човека, нити у неку смешу или стање,³⁷ него да је Бог Логос узео на себе човечанску природу („постаде тело“), да је постао стварни и истински човек, а да је при томе остао и даље Бог без икакве измене и промене. Такође, човечанска природа коју је узео на себе Бог Логос није се помешала са

³¹ Опширније види код: Игњатије Антиохијски, Смирн. Поликарп, 2Фил 7, 1. Мирко Ђ. Томасовић, *Бој Λογος*, стр. 286–287.

³² Григорије Палама, *Беседе*, PG 151, 168А.

³³ Атанасије Велики, *О рођењу Христ*ῆ*овом*, PG 36, 325С.

³⁴ Види: Евтимиије Зигавин, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, PG 129, 1121.

³⁵ Иринеј Лионски, *Прош*ῆ*ив јереси*, IV, 20, 4.

³⁶ Григорије Богослов, *Беседа* 39, 19, PG 36, 348D–349А.

³⁷ Кирило Александријски, *Један је Христ*ῆ*ос*, PG 75, 1261BC. Види: Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља њо Јовану*, ЕПЕ, ЕРГА, 12, 636.

божанском природом, већ је задржала свој потпуни идентитет.³⁸ То је тако, примећује надахнуто Ориген, јер је природа Божанства једно, а природа човечанска друго.³⁹ Другим речима, Христос је из двеју противположних природа.⁴⁰ Значи, „поставши човек Логос се није претворио у људско обличје, нити се показао у сенкастом и привидном облику презревши биће људско, него бдући по природи Бог, рађа се као човек, да би то двоје било један, савршен по свему, који је показао природно и потпуно истинито рођење“.⁴¹ По веснику божанских истина, светом Јовану Златоусту, Логос постаде тело, не претворивши Своју суштину у тело, тако да је „суштина Његова остала неприкосновена. Ако пак ко рекне, да се Бог, као свемогућ, могао претворити у тело, на то ми одговарамо, да Бог све може не другачије него остајући Богом; а ако би Он допустио у Себи промену, и уз то промену на горе, како би онда Он био Бог? Промена је апсолутно несвојствена непролазном Бићу. Ово Биће је изнад сваке промене. Нити постоји ишта боље од Њега, да би Он могао напредовати ка томе. А Јеванђелист је употребио реч „постаде“ (1,14) зато да ти не би сматрао оваплоћење за измишљотину, он додаје: „и настани се међу нама“ (Јн 1,14), као да вели: немој ништа неприлично подозревати у речи „постаде“. Ја не говорим о измени неизменљиве природе, него о њеном настањењу и борављењу међу нама“.⁴²

Православни је став да „Логос није презрео сиромаштво људске природе“⁴³ и због тога Он „постаде“ човек, а „не уђе“ у човека; Бог се појавио на земљи у људском облику не као Онај који станује у човеку, него поставши сам по природи истински човек, при чему је сачувао Своју божанску славу.⁴⁴ Оваплоћени Бог Логос није Бог уз човека, већ Бог у човеку.⁴⁵ Тајна човека је, по богословљу Јеванђеља по Јовану, нераскидиво повезана са Богом Логосом и са Њим чини нераскидиво јединство. Јасно је, дакле, да по Апостолима Јовану и Павлу, антропологија налази свој кључ у христологији.

Библијске речи: „и Логос тело постаде“ имају исто значење са богооткривеним речима — „Бог се јави у телу“ (1Тим 3,16), и откривају да је Он као Бог имао Своје властито тело“⁴⁶ у Којем почива *сва љуноћа Божансџива шелесно*.

³⁸ Јован Мајендорф, *Византијско бојословље*, стр. 54.

³⁹ De princp. 1, 2, 1. PG 11, 130A.

⁴⁰ Атанасије Велики, *Тумачење ѡсалма* 21, PG 27, 136BC.

⁴¹ Атанасије Велики, *Пројив Ајолинаруја*, Lib. I, 7. PG 26, 1105AB.

⁴² Јован Златоуст, *Тумачење Јеванђеља ѡ Јовану*, ЕПЕ, ЕРГА 12, 636–638. Види: Епифаније, *Пројив јереси*, 1. III, 11. PG 42, 653. Мирко Ђ. Томасовић, *Бој Лојос*, стр. 266–267.

⁴³ Тај израз, између осталог, означава човека ослабљене природе. Види: П. Трепелас, *Ўпомиџа ејс то ката Ђавнннн Еџауџлион*, стр. 56.

⁴⁴ Кирило Александријски, *О овајлоћењу Јединородној*, ЕПЕ, ЕРГА 1, 228.

⁴⁵ Види: Атанасије Велики, *Пројив Арија*, III, 20, ЕПЕ, ЕРГА 3, 68.

⁴⁶ Мирко Ђ. Томасовић, *Бој Лојос*, стр. 287–288.

Треба знати да човечанска природа Исуса Христа није постојала сама по себи пре Његовог оваплоћења и очовечења, и са којом се Он касније сјединио, јер суштина никада не постоји „гола“⁴⁷ без личности, него је Бог Логос, „кроз Којег је све“, њу створио у утроби пресвете Своје Мајке и приликом безгрешног зачећа с њом се сјединио.⁴⁸

Свети Василије Велики истиче да „име Христос (ср. Дап 2,36) представља исповедање свега“⁴⁹ — Свете Тројице. Отац помазује, Син је помазан Духом Светим.

Име „Христос“ означава целу Личност, и име Његово представља обе природе, јер су и човек и Бог рођени; и када се ово име употребљава, примећује догонадахнути Јован Касијан, узима се цела личност и ништа се не изоставља.⁵⁰ По православном учењу, Исус Христос није само појединац унутар људског рода нити је пука индивидуа, јер не постоји општи вид или општа категорија христоности под који бисмо Га могли подвести.⁵¹ Не постоји „врста Христа“ јер је Исус Христос један, јединствени, једини, непоновљиви и стварни (ср. Јн 19,5) — Богочовек. Никада се, ни пре, ни после Њега, Бог није налазио на такав начин у човеку, нити је постојао човек са таквим божанским особинама (ср. Јн 7,46).⁵²

По светом Григорију Богослову у оваплоћеном Богу Логосу — Исусу Христу имамо два „*σιῆα*“ (ἄλλο καὶ ἄλλο) али не и два „*κο*“ (ἄλλος καὶ ἄλλος) што ће рећи личности.⁵³

Свети Оци уче да Логос постаде тело „не да би Логос престао бити Логосом, него да би Логос био у телу. Он постаде тело да би Логос увек био Логос и имао тело, у којем је Бог Логос примио у обличју човечијем страдање и смрт, сишавши до гроба и ада, и у којем телу је Он извршио и васкрсење из мртвих, пруживши доказ тела, крви и душе кроз Своје властито и неољиво тело“.⁵⁴

Сасвим исправан закључак изводи Тертулијан када каже да свако порицање истинитог човечештва у очовеченом Богу Логосу повлачи за собом и порицање истинитог Божанства у Њему, јер ако тело Христово није тело, онда ни човек Христос није човек, тако да ни Христос онда није Бог. Значи, ако

⁴⁷ Види: Василије Велики, *Посланица* 38, ВЕПЕС, том. 55, стр. 56–63. Григорије Ниски, *Против Евномија*, 1, PG 45, 337.

⁴⁸ Богородичина литургијска имена изражавају веру Цркве у истинитост Логосовог оваплоћења и очовечења: „Царица неба и земље“ и „Радост васељене“.

⁴⁹ Василије Велики, *О Духу Светиome* 12, PG 32, 116С.

⁵⁰ Јован Касијан, *De incarnat. Domini contra Nestor.*, Lib. VI, c. 22; PL 50, 185–188.

⁵¹ Јован Дамаскин, *Тачно изложење ѱравославне вере*, III, 3; PG 94, 992.

⁵² Види: М. Φαράντου, *Χριστολογία*, 1. Τὸ Ἐνυπόστατον, Ἀθήναι 1972, 32. Мирко Ђ. Томасовић, *Бої Лоїос*, стр. 291.

⁵³ Григорије Богослов, *Посланица* 101, PG 37, 180А.

⁵⁴ Атанасије Велики, *Против Аријанаца*, II, 12; ЕПЕ, ЕРГА 2, 248–250. Види: Јустин Поповић, *Дојмайишка II*, стр. 108–109.

је тело Христово привиђење, зашто не би и Божанство Његово било привиђење?⁵⁵ Апостол Јован зато исповеда: „Сваки дух који признаје да је Исус Христос у тијелу дошао, од Бога је; А свако дух који не признаје да је Исус Христос у тијелу дошао, није од Бога; и то је дух Антихриста...“ (1Јн 4,2).

Битно је подвући чињеницу, коју нам је открио Јеванђелист Јован, а коју свети Оци својим искуством расветљавају: „... Није прво постојао човек који је затим постао Бог, него је прво постојао Бог, који је касније постао човек...“⁵⁶ Ослањајући се на Јеванђеље по Јовану у свом изражавању васељенског учења Цркве, свети Јован Дамаскин наглашава да је Божанска Ипостас Бога Логоса постојала пре сваког времена и вечно, проста, несложена, нестворена, бестелесна, невидљива, неопипљива, безгранична, имајући све што има Отац, као једносуштна са Оцем, разликујући се од Очеве Ипостаси начином рођења и личним својством, будући савршена и никада од Очеве Ипостаси одвојена.⁵⁷ Због тога свети Оци и уче да очовечење Бога Логоса није није било ни просто, ни релативно, него да се Логос сједињује са телом ипостасно,⁵⁸ и да је Његова Ипостас постала начин постојања тварне човечанске природе.⁵⁹

Величина тајне се састоји у томе да приликом оваплоћења Бога Логоса, „Сам Бог остаје Бог; човек приступа Богу, и бива једна Личност тако да је Он не полубог, делом Бога Бог и делом човека човек, него васцели Бог и васцели човек.“⁶⁰ Као што у човечијој природи Он остаде Бог, тако Он ништа мање није човек будући у природи и достојанству Божанства. Обоје, дакле, у једном истом: и један Бог исти Бог; и човек јесте Емануил.⁶¹ Управо се у тој богооткривеној истини види да у Исусу Христу почива *сва ѿнуоћа Божансѿва ѿтелесно*.

За разумевање тајне Богочовечанске Личности Исуса Христа, од изузетног значаја јесте перфекат „κεκοινώνηκε“ (Јев 2,14), који користи писац *Посланице Јеврејима*. Глагол „κοινωνειν“ значи: „*ојшћинити*“, „*заједничарити*“, „*сјединити се*“, „*бити у заједници*“. Перфекат „κεκοινώνηκε“ изражава да су се са оваплоћеним Богом Логосом сјединили нови чланови — „деца“ (Јев 2,14), што се остварује путем природног рођења.⁶²

⁵⁵ Тертулијан, *Adv. Marcion*. III, 8; PL 2, 359C.

⁵⁶ Атанасије Велики, *Против Аријанаца А*, 39 ЕПЕ, ЕРГА 2, стр. 138. Дакле, није човек у почетку створен као Бог, него као човек а затим као Бог. Види: *Против јереси*, IV, 38. 4. Син Божји је постао оно што је човек, да би човек постао оно што је Он. Види: *Против јереси*, V, 1.

⁵⁷ Јован Дамаскин, *Тачно изложење ѿ православне вере*, III, 7; PG 94, 100CD.

⁵⁸ Кирило Александријски, *Пет књига ѿротив Несѿоријевих хула*, PG 76, 56A.

⁵⁹ Мирко Ђ. Томасовић, *Бој Лојос*, стр. 294.

⁶⁰ Августин, *Sermo* 293, 7; PL 38, 1332.

⁶¹ Кирило Александријски, *Пет књига ѿротив Несѿоријевих хула*, PG 76, 129D — 132A. Мирко Ђ. Томасовић, *Бој Лојос*, стр. 294.

⁶² Мирко Ђ. Томасовић, *Мелхиседек и ѿајна свешћенсѿва Госѿода Исуса Христѿа*, стр. 123–124.

О реалности и истинитости потпуног сједињења оваплоћеног Сина Божијег са човечанском природом говори и библијски израз (у партиципу) „παράλλησις“, који се на српски језик преводи са значењем: „скоро исти“; „још једнак“, „веома сличан“, „још једнак ипак“, „крајње близак“, „највише сједињен“. Тај израз нам говори да је Син Божији истински и реално постао „човеколик“,⁶³ то јест, „у обличју тела греховнога“ (Рим 8,3), али да је Он без греха и „истоветан људима“ (Фил 2,7)... Ако је тело Христово било привиђење, изјављује блажени Августин, Христос је обмануо.⁶⁴

Човек као „риза Христова“

Свето Предање сведочи да смо ми постали „риза Христова“ када се Он обукао у наше тело.⁶⁵ Међутим, ми овде морамо одговорити на следеће питање: због чега је писац *Посланице Јеврејима* употребио израз „παράλλησις“, који, приликом упоређивања двају предмета или двеју ствари по садржају и каквоћи, а не по сличности, означава њихову међусобну блискост а не апсолутну истоветност? Према томе, Богочовек Исус Христос је у свему био као ми (људи), постао је сличан нама и исте части са нама,⁶⁶ јер „је требало да у свему буде подобан браћи“ (Јев 2,17), с том разликом што је Он био безгрешан, о чему и сведочи израз „παράλλησις“ (ср. Рим 8,3).

Христос није имао огреховљено тело, већ подобно нашем грешном; Његово тело је безгрешно и по природи исто као и наше.⁶⁷ Наша тела су сродна са телом Христовим.⁶⁸ Једном речју, Син Божији је примио на Себе људску природу, али не и људски грех.

Битна је чињеница да је **очовечени Син Божији осудио грех у телу, а не тело у греху**; Он, како рече Тертулијан, осуди не дом него житеља дома...⁶⁹ Светоотачки је став да Исус Христос није једно изгледао а друго био, него **какав је био, такав је и изгледао**.⁷⁰

⁶³ Упореди: Иринеј Лионски, *Против јереси*, V, 16, 2.

⁶⁴ Августин, 83 *Quaestion.*, quaest. 14, PL 40, 14.

⁶⁵ Анастасије Антиохијски, *Беседа*, PG 89, 1368C.

⁶⁶ Види: Григорије Богослов, *Беседа* 19, 13; PG 35, 1060A.

⁶⁷ Јован Златоуст, *Тумачење посланице Римљанима*, 13, 5, PG 60, 515.

⁶⁸ Атанасије Велики, *De sententia Dionis.* 10; PG 26, 493D-496A.

⁶⁹ Тертулијан, *De resurrect. carnis*, с. 46; PL 2, 908A.

⁷⁰ Иринеј Лионски, *Против јереси*, II, 22, 4. „Стога су они који говоре да се Он привидно јавио и није родио у телу, нити истински постао човек, још под древном осудом, препуштајући власт греху, пошто по њиховом мишљењу смрт није побеђена... Јер је требало да Онај који је узео на себе да уништи грех и искупи човека од смрти, постане и сам човек, да би човек сагро грех, и човек изашао испод власти смрти. Стога је Логос постао човек. А ако је Он, не поставши тело, изгледао као тело, онда дело Његово није било истинито. Али што је изгледао, Он је то и био: Бог који је у Себи воспоставио древно устројство човека, да би уништио грех, лишио смрт њене моћи и оживотворио човека; стога су и дела Његова истинита“ (Иринеј Лионски, *Против јереси*, III, 18, 7; сравни: Исти, наведено дело, IV, 33, 5). Мирко Ђ. Томасовић, *Посланица Јеврејима*.

Библијски извори сведоче да се Син Божији присајединио „семену Авраамовом“ (Јев 2,16; ср. Гал 3,16–29; Пост 22,18; 26, 4; Дап 2,35; Јак 2,23) и човек постао „због“ и „за“ палог Адама (ср. Јев 4,15).

Бог Логос се зачиње из „семена Авраамовог“ (Јев 2,16) и „постаје човек кроз палог Адама.“⁷¹ Због тога Дионисије Ареопагит с правом назива оваплоћење и очовечење Логоса „човекољубљем“.⁷² Сасвим је правилно примећено да је баш у томе усредсређена васцела тајна Домостроја спасења, јер је од тренутка Оваплоћења ушла нетварна благодат Божја у свет и тако су отворена врата Раја за човека и творевину.⁷³ Другим речима, Син Божији оваплотивши се, примио је на Себе човечанску природу, али без греха, и сјединио је са Својом Божанском природом. Дакле, очовечени Бог Логос оставши непромењен Бог,⁷⁴ због Свог човекољубља је учинио да је човек (=човечанска природа) истински постао причасник Божанске природе,⁷⁵ тј. обожио се, што ће рећи да је након Оваплоћења човеку дата могућност да постане „добро биће“ и „нова творевина“ — „нови Адам“. Боље речено, оваплоћењем Бога Логоса човеку је дарована могућност да „у Христу“ *Икони Боја невидљивој* (Кол 1,15. ср. 2Кор 4,4) постане нов и духовно препорорен човек (ср. 1Јн 5,11–12).

По божанском Домостроју, требало је да се оваплоти Логос, Син човечији, а не син анђелски, односно да постане Богочовек а не Богоанђе.⁷⁶ „На тај начин Он је уздигао човека изнад свих анђела и арханђела, изнад свих натчовечанских бића“.⁷⁷

Библијски израз „*присајединити се*“ (Јев 2,16; упор. Пост 22,18; Пост 26,4; Ис 41,8; Дап 2,35; Гал 3,16 и Јак 2,23), означава оваплоћење Сина и Логоса Божијег. Али треба знати да „*присаједињење*“ семену Авраамовом, односно оваплоћење и „*кеноза*“, не представља умањење Логосовог Божанства него, напротив, уздизање и обожење Његове човечанске природе, као што пише и Флоровски.⁷⁸

Исус Христос је постао „у свему подобан браћи“ (Јевр 2,17), односно постао је налик нама: „Постао је истоветан људима, и изгледом се нађе као чо-

⁷¹ Василије Велики, *Прошив оних који нас оишјужују да имамо три Боја*, PG 31, 1493CD.

⁷² Дионисије Ареопагит, *О божанским именима*, PG 7, 640С. Израз „човекољубље“ у Новом Завету има истоветан смисао са изразом „љубав“. Види: Дап 28, 2; Тит 3, 4 и Дап 27, 3; Свети Григорије Ниски (*Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν*, PG 44, 525) оваплоћење Логоса карактерише као „божански домострој по човеку“.

⁷³ Ср. Ευτυχίας Γουόλτση, *Η Παναγία πρότυπο πνευματικῆς τελειώσεως*, Θεσσαλονίκη 2001, 117.

⁷⁴ Ср. Григорије Палама, *Беседа* 14, PG 151, 169D.

⁷⁵ Ср. Μοδέστου Ιεράρχου, *Ευκάμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου*, PG 86, 3305В.

⁷⁶ Григорије Палама, *Κεφάλαια φυσικά, θεολογικά, ἠθικά τὰ καὶ πρακτικά*, PG 150, 1157D–1160A. „Дошао си од Дјеве не заступник, не анђе, већ Ти Сам, Господе, оваплотивши се, и спасао си мене, целога човека“. Октоих, глас 2, недеља ујутро, 4. песма канона, ирмос.

⁷⁷ Јустин Поповић, *Православна Црква и екуменизам*, Хиландар 1974.

⁷⁸ Г. Флоровски, *Δημιουργία καὶ ἀπολύτρωση*, стр. 109–110 и даље.

век“ (Фил 2,7; упор. Рим 8,3 и 12,2). Бог Логос се, дакле, „присаједини семену Авраамовом“ (Јев 2,16) и на тај начин постао је „човек *по природи*“.⁷⁹

Писац *Посланице Јеврејима* нам открива због чега се оваплотио Син Божији, и постао истинити Човек: „*Сћога је њредало да у свему буде њодобан браћи, да би био милостив и вјеран њрвосвешћеник у служби Боју, како би очистио њријехе народа*“ (2,17). Дакле, Богочовек Исус Христос је постао човек у целини, јер је васцели човек учинио грех и усрптио себе. „Васељенска вера учи, пише Викентије Лерински, да Логос Божији постаде човек на тај начин што узме на Себе нашу природу, не привидно и призрочно, него у стварности и истини... Он је показао да је стварно и зацело прави човек. Док је Бог Логос остао неизменљив у Својој суштини примивши природу потпуног човека, Он је у ствари био тело, био је стварно човек, не привидно него уистини, не подражавањем него у суштини.“⁸⁰

Значи, Бог Логос је примио целог човека да би целог човека и оживотворио, учи свети Атанасије⁸¹ и закључује: „Син је Божији постао човек, да би људе учинио синовима Божијим. Није Он прво био човек, па после постао Бог, него је био Бог, па је затим постао човек, да нас обожи и учини боговима по благодати“.⁸² Он је, дакле, Бог од Бога, Савршени од Савршеног, Целина од Целине, Пуноћа од Пуноће.

Леонтије Јерусалимски учи да Христова Ипостас, пошто је она Логосова Ипостас, није „поседна“ него „заједничка“,⁸³ и да је то разлог зашто Свето Писмо човештво Христово означава просто као *љлои*. Јер, Христос са Божанством уједињује „сво човечанство“, а не само једну јединку људског рода.⁸⁴

Термин „*љлои*“ јесте родни појам који означава људску природу у целини. У Господу нашем Исусу Христу није један од Бога, а други од Дјеве, него је Један исти на један начин од Оца, а на други начин од Дјеве.⁸⁵

Износећи свеправославни став о учењу и вери у Богочовечанску Личност Исуса Христа, Иларије Пиктавијски вели: „...ми исповедамо да је Он једна и иста Личност не губитком Божанства, него узимањем на Себе човечанства,⁸⁶ тј. људске природе — тела у које је сместио васцелог Бога. По благодатном сазнању светитеља Православне Цркве, „сав Христос је савршени Бог, али није све у њему Бог, јер је Он не само Бог него и човек. Исто тако Он је сав савршени човек, али није све у њему човек, јер је Он не само човек него и Бог. Реч *све* означава природу, а реч *сав* означава Ипостас“.⁸⁷

⁷⁹ Кирило Александријски, *Празничне беседе*, 13, PG 77, 705A.

⁸⁰ Викентије Лерински, *Commonitor*. с. 14; PL 50, 657.

⁸¹ Атанасије Велики, *Писмо Маркелину о ѡшумачењу Псалама*, PG 27, 181С.

⁸² Атанасије Велики, *Против аријанаца*, 2, 61.

⁸³ Лентеје Византијски, *Против Несћорија*, PG 86, 1749D.

⁸⁴ Леонтије Византијски, *Против Несћорија*, PG 86, 1749–1752A.

⁸⁵ Амвросије, *De incarnat*. cap. V, 35; PL 16, 862D.

⁸⁶ Иларије Пиктавијски, *De Trinit*. lib X, 21; 22. 23. 26; PL 10, 359AB 360 A.

⁸⁷ Јован Дамаскин, *Тачно изложење ѡправославне вере*, III, 7. PG 94, 128BC.

Међутим, свети апостоли Јован и Павле објављују да се Бог Логос очовечио, а не да се свака Божанска Ипостас очовечила. Латини неосновано тврде да се оваплотила васцела Света Тројица.⁸⁸ Овакво латинско учење је јерес.

Закључујући можемо да кажемо се „оваплоћењем Бога Логоса сва су божанска савршенства очовечена, односно, пренесена у категорију људског бића и живота“.⁸⁹

Говорећи о Богооваплоћењу, апостоли Павле и Јован сведоче да је човек призван ка целосном, потпуном и савршеном богоопштењу и сједињењу са Богом, а да се при томе не одриче своје личности и самобитности.⁹⁰

Сједињење двеју природа у Једној Ипостаси

У борби за чистоту богооткривене истине, и одбацујући јеретичка учења о оваплоћеном Богу Логосу и о начину сједињења двеју природа у Његовој Ипостаси, Православна Црква је формулисала је своје учење. Пред нама је чувени текст *Халкидонскої Ороса* (исповедања и формулације истине о оваплоћењу и очовечењу Бога Логоса), у којем се посебно истиче јединство личности Исуса Христа у свим дејствима било божанским или човечанским: „Следујући светим Оцима, сви једногласно исповедамо једног и истог Сина, Господа нашег Исуса Христа, Њега савршеног по Божанству и Њега савршеног по човештву, и Њега истинитог Бога и истинитог човека, из разумне душе и тела, једносуштног Оцу по Божанству, и Њега једносуштног нама по човештву, у свему подобном нама осим греха, рођеног од вечности од Оца по Божанству, и Њега у последње дане ради нас и ради нашег спасења од Дјеве Марије Богородице по човештву; и Њега једног Христа, Сина, Господа, Јединородног, у две природе несливено, неизменљиво, нераздељено, неразлучно познатог, при чему сједињењем није нарушена разлика природа, већ су, напротив, посебна својства сваке природе сачувана, и сједињују се у једну личност и једну Ипостас — не у два лица раздвојеног или раздељеног, већ Њега једног Сина Јединородног, Бога Логоса, Господа Исуса Христа, као што су нам пророци од почетка за Њега објавили, и као што нас сам Господ Исус Христос научи и предаде нам Символ Отаца“.⁹¹

Можемо рећи да апостоли Јован и Павле сагледавају човека као целину, а управо та *целина и целовиѣостї* чине основну одлику Јовановог и Павловог богословља. Овде ћемо још нагласити да се величина човека хришћанина огледа управо томе што је Исус Христос Бог — Богочовек.

⁸⁸ Види: Симеон Солунски, *Διάλογος*, ΚΕ', ΡΓ 155, 172А.

⁸⁹ Јустин Поповић, *Доїмайѣика*, II, стр. 283.

⁹⁰ С. Булгаков, *Агнец Божий, О Богочеловечестве*, част I, Париж 1933, 49.

⁹¹ Mansi, VII, 108–117; АСО, II, I, 2, 126–130. Мирко Ђ. Томасовић, *Бої Лоїос*, стр. 317–318.

Закључак

На основу овог кратког истраживања христолошких тема, долази се до закључка да „ми не можемо говорити о логосологији без христологије, односно, о христологији без еклисиологије, јер не постоји Христос без Цркве, а ни Црква без Христа. Такође, не можемо да говоримо о сотириологији без еклисиологије, јер све то заједно сачињава једну живу и истинску стварност. Морамо рећи да антропологија налази свој коначни циљ у христологији“.⁹²

Коначно, „у Христу је људска природа усавршена, обновљена, поново изграђена, поново створена. Људска судбина је достигла свој циљ и од сада па унапред, људски живот је „сакривен са Христом у Богу“ (Кол 3,3). У овом смислу је Христос „Последњи Адам“ (1Кор 15,45), истинити човек. У Њему је мера и граница људског живота.⁹³ „До појаве Богочовека, исправно закључује отац Јустин, идеја личности могла је бити наслућивана као могућност; од Њега она је дефинитивно дана реалност, бесконачна реалност и реална бесконачност“.⁹⁴ Затим исти громогласно наставља: „Ван Богочовека нема човека, већ подчовек, или човек, или нечовек... Једино Богочовеком човек и постиже свој богопостављени циљ: постаје бог по благодати“.⁹⁵

По библијско-светоотачком учењу, тајну Богочовека треба гледати из вечне перспективе, а не из временске и тварне, као што су то чинили многи јеретици, а и данас чине првенствено протестантски, англосаксонски и западни теолози.

The Incarnation — the True God and the True Man *Logos of God in the human nature*

Resume: In this brief survey of Christological themes, we have come to a conclusion that “we cannot talk about Logosology without Christology, i.e. about Christology without ecclesiology, because there is no Christ without the Church, nor the Church without Christ. Neither can we talk about soteriology without ecclesiology, because all that — together — constitute living and true reality. Finally, we have to say that anthropology finds its ultimate goal in Christology.

The mystery of the Incarnation of the Word — of God becoming human is directly and inextricably linked with the Mystery of the Holy Trinity. In other words, Christology is associated with Soteriology and Triadology. The decision of the Holy Trinity about the incarnation of the Second Person of the Trinity, of God the Son, was not accidental or forced by events, but it was made on the “pre-eternal council of the Holy Trinity.” It is about God’s “first gift after the fall.” This Mystery is difficult for human mind to understand, because it is only the Holy Spirit Who examines the depth of the Divine.

Key words: Incarnation, Christology, Logos of God, hypostasis, nature.

⁹² Мирко Томасовић, *Бої Лоїос*, стр. 318.

⁹³ Георгије Флорофски, „Католичност (саборност) Цркве“, у: *Саборности Цркве*, књига 1, Београд 1986, 57.

⁹⁴ Јустин Поповић, *Пути боїоїознања*, стр. 44.

⁹⁵ Јустин Поповић, *Православна Црква и екуменизам*, стр. 175.